

Toimetus ja tallitus TALLINNAS, Pagari uul. nr. 1 Toimetaja kõnetunnid kella 12—1.	<h1>SÕDUR</h1> <p>SÕJAASJANDUSE AJAKIRI. ILMUB ESIALGUL ÜKS KORD NÄDALAS ülemjuhataja staabi väljaandel.</p>	Tellimise hind kättesaatmisega: iga 10 numbri eest 5 marka. Kuulutuste ja teadaannete hind: iga korpusrea eest 50 penni.
Tellimisi ja kuulutusi võtavad vastu kõik wabariigi postiasutused ja era-raamatukauplused.		

№ 5.

Laupäewal, 19. aprillil 1919.

I. aastakäik.

Sisuford.

Ametlik osa:

Wäljawõtted Sõjawägede Ülemjuhataja päewakäskudest.

Üleüldine osa:

1. Kuidas maailmasõda lõppes.
2. Lühikesed wäljawõtted teadetest enamise sõjawäe kohta.
3. Ajakirjanduse ülewaade.
4. Seisuford meie väerindadel.
5. Kommunistide paradüümid.
6. Segateated.
7. Toimetusele tulnud kirjad.

	Ametlik osa.	
---	---------------------	---

Wäljawõtted Sõjawägede Ülemjuhataja päewakäskudest.

Nr. 135.

Tallinnas, 12. aprillil 1919.

Ajutise Walitsuse määruste põhjal on ainult Toitlusministeeriumil õigus toiduainete tagawarade wadamiseks lubasid wälja anda. On juhtumisi ette tulnud, kus sõjawäe mõimude poolt niisuguseid lubasid on wälja antud, mis üleüldise ettenähtud korra vastu käib, sellepärast keelan ära, edaspidi niisuguseid lubasid sõjawäimude poolt wälja anda, kuna tarwilisel korral nende saamiseks Toitlusministeeriumi poole tuleb pöörata.

Nr. 136.

Tallinnas, 14. aprillil 1919.

§ 1.

Annan Heinrich Georgi p. Loorbergi Sõja Ringkonnakohtu alla wale dokumendi abil seadusewastase ohwitseri aukraadi omandamise ja lubamata ohwitseri mundri kandmise pärast.

§ 2.

Annan Karl Karli p. Lindi Sõja Ringkonnakohtu alla seadusewastase lipnitu aukraadi omandamise ja ohwitserimundri kandmise pärast.

Nr. 137.

Tallinnas, 14. aprillil 1919.

Õieti Eesti Wabariigi ohwitseride käsen kanda Eesti pagunisi ja Eesti mütsi märksid. Eesti sõjawäe arstid ja ametnikud mõiwad kanda Eesti ohwitseride wormi, ainult ilma paguniteta ja fraemärkideta. Wormiriiete kandmine sõjawäe arstidel ja ametnikudel ei ole funduslik.

Endised Wene pagunid ja mütsi märgid jäewad ainult Põhja korpuse ohwitseridele ja ametnikudele, kes peale selle pahema waruka peal peawad kandma Wene rahmuslastest lintidest paela ja walget risti. Peale Põhja korpuse ohwitseride ei ole kellegil luba endiseid Wene ohwitseri pagunisi ja mütsi märksid kanda.

Wäljamaa wabatahtlikudel on luba kanda soowi järele Eesti eht oma pagunisi.

Uus furd hakkab maksma 20. aprillist 1919.

Nr. 139.

Tallinnas, 14. aprillil 1919.

Rindral Põdder kandis ette, et ta kaitseleidu ülema kohused h-ra E. Alwer'ile üle on annud ja täna oma uuele ametikohale wälja sõidab.

Rindral Põdder'i lahtumise puhul Wabariigi kaitseleidu ülema kohalt loen oma ameti ja moraaliliseks kohuseks temale oma kõige suuremat tänu avaldada selle suure töö eest, mis ta meie kodumaa kasuks on ära teinud.

Rindral Põdder asus Wabariigi kaitseleidu loomisele ja wõttis asutatava noore riigi sisetise kaitse korraldamise oma peale niisugusel momendil, kus meid mitte üksi meie maale sisetungiwad rööwialgab ära neelata ei ähwardanud, waid kus ta lahtuwad ja demoraliseeritud Saksa wäed igasugust korralagedust püüdsid sünnitada ja kaswatada, et sellega kohalikudele kahtlastele elementidele wäljaastumise pinda luua. Rindral Põdder oma külmawerelise olekuga, energiliste ettewõtetega ja kindla ülesastumise ja käskudega wõitis üleüldise poolehoidmise ja sumbuas kõik waenulised algatused, mis Wabariigi vastu kawatseti ette wõita.

Kaitse-Väe, kes wõrdlemisi lühikesel aja jooksul suureks ja tugewaks jõuks on wälja arenenud ja kes meil mitte ainult sisetist riiklist forda alal ei ole hoidnud ja ei hoia, waid ka wäerinnal wapralt on mõi-

delnud ja veel praegugi mõtleb, on kindral Pödde r'i teenus, mille eest temale terve Eesti tänu mõlgneb. Veel kord tänan kindral Pödde r'it tema teenuste eest ja soovin temale uuele kohale asudes niisama energiliselt ja edukalt oma tööd jätkata.

§ 2.

Ikka sagedamaks ja sagedamaks lähewad wiimasel ajal juhtumised, kus ohwitserid ja ametnikud ennast awalikkudes kohtades olles mitte nii ülewal ei pea, kuidas seda sõjawäelase au nõuab. Iseäranis sagedaks lähewad juhtumised, kus ohwitserid ja ametnikud omale lubawad mittekaines olekus pidudele, teatrisse, kontsertidesse ja teistesse awalikkudes kohtadesse ilmuda ja seal kõik wiisakuse kombel omas ülespidamises ära unustawad. See on lubamata nähtus, ja see oluford, et sedarüüli ka mitte sõjawäelased ennast ülewal peawad, ei pea sõjawäe teenijatele mitte wabanduseks olema. Praegusel tõsisel ajal, kus kõikide pilgud meie wäerinna peale on juhitud ja lootused waenlase wäljatõrjumises meie isamaalt meie ohwitseride ja ametnikkude peale, kui eriteadlaste ja juhtivate jõudude peale on pandud, peame meie oma ülespidamises eeskujulitub olema.

Teatan kõikidele ohwitseridele ja ametnikkudele, et nad mittekaines olekus awalikkudes kohtadesse ilmumise eest kõige waljema trahwi alla — kuni reameheteks alandamiseni — langewad.

Käsen kõiki linna komandantidele selle järele walwata, et awalikkudes kohtades ohwitseride ja ametnikkude poolt lord ei jaaks mitte ritutud. Kõik ohwitserid ja ametnikud, kes mittekaines olekus awalikkudes kohtadesse ilmuvad, peawad kohe arreteeritud saama; arreteerimise protokollidele tuleb filmapill seaduslik käit anda.

Sõjawägede Ülemjuhataja

Kindralstaabi kindral-major **Laidoner.**

Kuidas maailmasõda lõppes.

Saksa walitjuse seletus.

Praegune Saksa walitus on Wolffi telegrafibüroo faudu 26. märtsil s. a. Weimarist järgmise seletuse laiali saatnud:

„Mitmesugused awalbused wiimaste päewade ajakirjanduses, mis Saksa waherahu ettepaneku tekkimist käsitawad, summiwad walitjust järgmist asjaolu kindlaks tegema:

Waherahu ja rahu ettepanek oktoobri algul on, nagu kindral L u d e n d o r f f'i hiljuti awaldatud kolm telegrammi tõendawad, ülema wäejuhatus mõjul sündinud. Wadani prints Max waidles ägedasti arwamise wastu, et ta kohe oma ametisse astumisel waherahu ettepanekuga waenlaste poole peats pöörama. Tema wastupanek murti aga ülema wäejuhatus ikka korduwa meeletuleustega ahwardawast sõjawäelifest katastroofist — (kokkulangemisest). Ei ole ka õige, et ülem wäejuhatus oktoobri algul ikka jälle olla toonitanud, nagu suudaks läänewäerind ka edaspidi waenlasele wastu panna. Kindral L u d e n d o r f f'i 1. oktoobri telegrammis ei seisa sellest mitte sõnagi, aga ka kindralfeldmarschal S i n d e n b u r g'i kiri, mille awaldamisele ajakirjanduses suur tähtsus anti, ei sisalda sellest midagi. Meie awal-dame sellepärast kindralfeldmarschali ühe seni awaldamata kirja, mis wärwimata pildi annab sellest seisustorast,

mis prints Max oma ametisse-astumisel ees leidis. Wäljawägede Kindralstaabi ülem.

Berlinis, 3. oktoobril 1918.

Serra riigikantslerile.

Ülem wäejuhatus jääb oma, laupäewal 29. septem-bril tehtud nõudmise juure, et kohe rahu ettepanekuga meie waenlaste poole pöörataks. Makedoonia fronti kokkulangemise järele, sellest tingitud meie wäerinna referwide nõrgendamise tarwilikkuse tõttu ja lõppeks sellepärast, et wõimata on wiimaste päewade lahingutes saadud väga suuri kaotusi tasuda, — ei ole inimliku järelsaalumise järgi enam mingisugust lootust waenlasele rahu peale sündida. Wastane ise saadab alatafa uusi wärskaid referwisiid lahinguksse. Veel on Saksa sõjawägi kindel ja tõrjub wõidurikkalt kõik pealetungimised tagasi. Kuid seisukord läheb iga päewaga terawamaks ja wõib ülema wäejuhatus sündida raskeid otsusi tegema. Niisugustel asjaoludel on tarwilik wõitlust lõpetada, et Saksa rahwast ja tema lepinglasi kasuta ohwite eest hoida. Iga päew wiitust maksab elu tuhandatele wahwatele soldatitele.

von S i n d e n b u r g,
kindralfeldmarschal

Selle asjatundliku otsuse põhjal pidi iga walitus, kes oma wastutust tunneb, waherahu ettepaneku tegema. Seejuures oli juba algusest peale kindel, et ainult Wilsoni programm pärastise rahu aluseks wõib olla.

Nii Saksa walitjuse seletus.

Sindenburgi seletus keiser Wilhelmi troonilt äraastumise kohta.

Wolffi büroo teatus 19. märtsil Berlinist:

„Suurest Peaforterist Kolbergis saame järgmise telegrammi:

Awalik arwamine harutas wiimasel ajal jälle küsimust, mispärast keiser Hollandi läks. Et walesri arusaamist ära hoida, tähendan ma asja kohta lühidalt järgmist: Kui 9. novembril riigikantsler Wadani prints Max keisri äraastumisest ilma keisri enese nõusolekutu teada andis, ei olnud Saksa sõjawägi veel lõõdud, kuid tema jõud kahanesid, kuna waenlane wärskaid hullasid uueks pealetungimiseks walmistas. Waherahu tegemist oli iga filmapill oodata. Sel kõige suurema sõjalise põnewuse filmapilgul läks Saksa maal revolutsioon lahti. Mässulised wõtsid sõjawäe seljataga Rheiini sillad, tähtsad ladud ja raudteede sõlme punktid oma kätte. Selle järeldusel oli sõjawäerustuse ja moona juurewedu hädaohus, kuna tagawarasid ainult mõneks päewaks jattus. Etapid ja täienduswäed läksid laiali, kuid ka wäljawägede eneste ustawuse kohta tuli halbu teateid.

Niisuguses seisustorras ei olnud keisri rahuliku tagasituleku peale kodumaale enam mõeldagi. Tagasitulek oleks ainult ustawate sõjawägede eesotsas wõimalik olnud. Saksa maal täielik kokkulangemine oleks siis mõõdapääsemata olnud. Wõitlusele kahtlemata järeltungiwate wäliste waenlaste wastu oleks veel kodusõda lisaks tulnud.

Keiser oleks küll wõinud mõtlema wäe juure minna, et selle eesotsas wiimasel pealetormamisel surma leida. Kuid seega oleks rahwa poolt palawasti igatsetud waherahu edasi lükatud ja paljude soldatite elu kasuta ohwerdatud olnud.

Keiser wõis wiimaks maalt wälja minna. Ta walis selle wiimase tee oma nõuandjate nõusolekul peale lõpmata raskeid hingelisi wõitluseid ainult

ses lootuses, et ta niimõisi isamaad kõige truimalt võib teenida ja Saksamaad uute kaotuste, häda ja wiletsuse eest hoida, temale rahu ja korda tagasi anda. Et keiser selles oma usus on ekind, ei ole mitte tema süü. **Hindenburg.**"

Keisri kiri kroonprintsile.

9. novembri õhtul kirjutas keiser kroonprintsile järgmise kirja:

"Minu armas pois! Beale selle kui feldmarschal mulle on teatanud, et ta minu julgeoleku eest peaforteris enam seista ei wõi ja et sõjawäed enam usaldatavad ei olla, olen ma raske sifemise wõitluse järele otsustanud kokkumarisenud sõjawäest lahkuda ja Hollandi minna. Mina annan sulle nõu kuni waherahu tegemiseni oma kohale jääda. Berlinis wõitlewad teineteise wastu Eberti ja Liebknechti juhatusel kats walitsust Loodetawasti nägemiseni parematel aegadel.

Sinu truu sügawasti murtud isa **Wilhelm.**"

11. novembril enne lõunat laskis kroonprints Ebertile, kes waherajal riigikantsleri asjaajamise oma peale oli wõtnud, järgmise telegrammi saata:

"T. R. R. Kroonprintsil on tungiw soow oma kohale jääda, et nagu iga teine soldat oma kohust täita. Ta wiib oma sõjawäe kõwas dissipliinis ja korras kodumaale tagasi ja kohustab ennast, et ta mitte milgi wiisil sel ajal praeguse walitsuse wastu midagi ette ei wõta. Kuidas waatab walitsus selle küsimuse peale?"

Wastus Berlinist oli järgmine: "Sõjamineister Scheuchi ettekanne järel peab walitsus kroonprintsit küsimise peale eita was mõttes wastama."

Kroonprints'i kiri Hindenburgile.

Müüd ei jäenud kroonprintsil muud üle kui ülemjuhatusi maha panna. 12. novembril saatis ta feldmarschal Hindenburgile järgmise kirja, kus ta pikalt ja laialt oma seisukohta selgitas:

Kroonprints'i peaforteris, 11. novembril 1918.

Wäga austatud herra kindralfeldmarschal!

Mendel minu isale ja minule kõige raskematel päewadel meie elus pean ma T(eie) E(zzellenzi) jumalaga jätma. Sügawasti liigutatult olen pidanud otsustama T. E. poolt antud luba tarwitada, oma ülemjuhataja ametit maha panna ja esialgu erapooletule wäljamaale ajuma minna. Alles raskete sifemiste wõitluse järel olen ma suutnud otsustada seda summu astuda, ehk küll kõik minu südame kiud selle wastu on, et ma oma wäerühma ja oma wahwad sõjawäed, kelledele kodumaa nii lõpmata palju wõlgne, koju wiimata jätaksin.

Minul on oga tähtis, et ma sel tunnil weel kord oma seisukohta T. E. lühidalt wõiksin kirjeldada, sellepärast palun T. E. minu sõnu täiesti oma heaksarvamise järele tarwitada.

Wastandina paljudele ülekohtustele healtele, mis mind ammuft saadik kui sõjale kihutajat ja tagurlast on püüdnud kujukada, olen ma alguseft saadik seisukohal asunud, et see sõda meile kaitseid on. Ika jälle olen ma aastatel 1916, 1917 ja 1918 mööduandwatele isikutele suusõnaliselt ja kirjalikult loonitunud, et Saksamaa kõigi abinõudega sõjale lõppu peaks teha püüdma ja röömus olema, kui ta kõige ilma wastu oma wanadesse piiridesse võib jääda.

Ammuft saadik olen ma oma paljude aruupidamistes kindral Ludendorff'iga mõistliku lepiusrahu

kasuts kõnelnud ja arwamist awalbanud, et filmapilt selleks kõige parem oli enne kewadist pealetungimist ja ka weel selle pealetungimise ajal, kui meie weel wõimfad ja täis jõudu olime. Sifepoliitiliselt olen mina wiimane olnud, kes meie riigiolu wabama wäljareendamise wastu oleks seisnud. Seda oma seisukohta olen mina ka riigikantslerile Badeni prints Maxile weel mõne päewa eest kirjalikult esitanud. Sellegipärast ei ole mind, kui sündmuste hoog minu isa troonilt tõukas, mitte ainult mitte kuulda wõetud, waid minuft kui kroonprintsist ja troonivärijast on lihtsalt mööda minnud päewakorra juure. Tagasiastumist minult ei ole nõudut, ega ole seda ka olnud.

T. E. palun sellepärast teadmiseks wõtta, et mina oma isku, oma õiguste ja oma nõudmiste wägistamise wastu protesti pean tõstma.

Hoolumata nendest asjaoludest otsustasin oma kohal püsida. Mina tahtsin sõjawäge uue pettumuse eest hoida. See sõjawägi on juba oma keisri ja ülema käsija kaotamise järeldusel ja ootamata raskete waherahu tingimiste tõttu kõige raskemat wapustust tunda saanud. Selle juures on mind mõte juhtinud, oma wägede rühma kokkühoidmise läbi isamaad, keda meie kõik teenime, uute kahjulikkude ja lõhkwate mõjude eest hoida, kuigi mind inkklikult kõige piinlitumad järeldused ja konfliktid peaksid ootama. Mina oleksin seda kõik kannud teadmises, et ma sellega isamaale head teen. Minu jäämise kohta minu senisesse sõjawäelise ametise pidi aga ka praeguse walitsuse seisukoha wõtmine mööduandew olema. Minule on teada antud, et walitsus mind edaspidi sõjawäelistes ametites enam ei tarwita. Mina arwan sellepärast, et olen niikaua oma kohale jäänud, kui seda mulle minu ohwitseri ja soldati au käsks.

T. E. palun ühtlasi teadmiseks wõtta, et sellest kirjast ärakirjad kuningatoja ministrile, Breiifi riigiministeeriumile, saadikutelogu abipresidendile, herrade toja presidendile, sõjakabineti ülemale ja mõnele mulle ligidalseiswale wäejuhatajale on saadetud.

Palawa soowiga, et meie armastatud isamaa nendest rasketest tormidest teed sifemisele terwenemisele ja uuele paremale tulewikule leiaks, jäen T. E.

Wilhelm, kroonprints."

Nendest dokumentidest on näha, mis sugune oli Saksamaa seisukord waherahu ettepaneku tegemise ajal. Saksamaa oli paraja aja rahutegemiseks ammu mööda lastud minna. Arusaamine ja meeleparandamine tuli tolle liig hilja — peasta ei olnud enam midagi. Sündmusi ei saadud enam kinni pidada.

Õfseloomulik on, et need, kes sõja algatajad olid, endid nüüd, kus nad oma mängu kaotanud, süüta kannatajatena püüawad kujukada. Waewalt läheb see neile korda. Saksamaal kawatsetaksegi juba ülemat riigikohut asutada, kes sõja algajate üle peab kohut mõistma.

Novembris möödaläinud aastal pööras Saks walitsus Schweitzi esitaja kaudu Inglismaa poole ettepanekuga, et rahwuswaheline komisjon asutataks, kes sõja alustajate süü selgeks teeks. Inglismaa jättis wastuse andmata. Jaanuaris kordas Saks walitsus oma ettepanekut. Müüd en siis ka Englise walitsus Schweitzi esitajale teatanud, et ülearne olla Saks ettepaneku peale misksifugust wastust anda, sest Saksamaa süü sõja algatamises olla juba ammugi selgeks tehtud.

Rühkised väljavõtted teadetest enamliste sõjaväe kohta.

13. Wologdast pidi üks seal formeeritud polkudest väerinnale saadetama; mehed aga said sellest üks päew waremalt teada, ja kui wagunitesse mahutamise tuli, oli 2000 mehest ainult 450 meest veel järele jäänud, kõik teised olid laiali jooksnud. —

14. Mitte ainult elanikute seas ei walitse kommunistlik Venemaal nälg, waid ka punasel sõjaväel ei ole enam midagi süüa. Wiimast asjaolu tõendab see nähtus, et punawäelased Polja külas nälja sunnil isegi köit furnud hobused ära söid; kohalikud elanikud waatawad punawäelaste peale, kui loomade ja rõõwikute peale, ja peidawad nende eest köit toiduained ära. Elanikute meeleolu on enamlaste wastane. —

15. Enamlased seletawad oma sõduritele, et walged köit komisjarid ja punawäelased, kes wabatahtlikult teenistusse on astunud, maha lasewad, kui wiimased nende kätte wangi peaksid langema. Seda tehakse sel sihil, et punawäelased, kelledele wabatahtliku paberid wälja on antud, walgete poole mitte üle ei lähets, kui nad väerinnale saadetakse. Enamlaste sõjaväes leidub aga väga vähe wabatahtlikke, sellepärast tehakse neid siis kunstlikult; — nii andsid Kozroma ja Jaroslawi kubermangudes ndukogude wõtmud kõigile sunniviisil mobiliseeritud meestele tunnistused wälja, et nad wabatahtlikult punasesse wäkke on astunud.

16. Meie wägede taganemisel Tartu poole langes üks meie sõduritest enamlaste kätte wangi; mees kuulati nende staabis üle. Kui meie wäed uuesti Tartu-Walga raudteeliini oma alla wõtsid, jätsid enamlased põgenemisel igasse raudtejaama hull telegramme maha. Muude hulgas leidus telegramm, kus oli üles tähendatud kõik mis meie wangilangenud rahwawäelase käest oli küsitud. Küsimise peale, mis eest Cesti rahwawägi södis, oli meie rahwawäelane wastanud: „Maa, Wabaduse ja Jsefswa Cesti Wabariigi eest.“

17. 22. märtsil seisis Polja külas esimene eeskujulik külawäeste polk. Samal päewal anti polgule käsk meie wastu pealetungimist algada, kuid soldatid hakkasid wastu ja ei täinud seda käsku. Selle järele awati nende peale suurtükitali Podkino külast; peale selle wõeti sõjariistad nende käest ära ja 38 punawäelast ja 3 eraklikku lasti maha.

18. Teise Väti Ndukogude ratsawäedivisjoni esimese eskadroni laks ratsameest, kes 27. märtsil Schode talu juures meie poole üle tulid, jutustasid: 27. märtsi hommikul saadeti üks rühm meie roodust; umbes 13 meest, Schode talusse; rühmaülema käsu peale — maad kuulama minna, hakkasid mehed kõik wastu ja ei tahtnud seda käsku täita; sellest tuli tüli ja meie tapime rühmaülema ära; peale selle läksid kõik mehed laiali ja lubasid walgete poole üle minna; meie kahelkese tegime seda weel jamal päewal.“

19. Enamlaste päewakäsu, mis Baltimere laewastikule 2. novembril 1918 a. nr. 656 all antud, loeme järgmiselt: „Endine sõjaaegne merewäe mitschmann Mihail Nikolajewitsch Sidorow (öpelaew Njotr Welikij) jooksis 29. oktoobril Baltimere sõjalaewastiku teenistusest ära, 171 000 rubla kroonu raha kaasa wõttes, mis ta Petrogradi renteist oli saanud. Selle päewakäsuaga kuulatakse Sidorow wäejooksikaks. Igale merewäelasele kirjutatakse ette, Sidorowi wangistamiseks köit abinõud tarwitusele wõtta.“ —

Jälle üks juhtumine, kust näeme, kuidas punases merewäes igaküls ainult oma kasu silmas peab ja oma taskud rahwa rahaga täita püüab; ideeline töö umustatakse hoopis ära ja jääb wiimasele plaanile. Sarnasid päewakäskusi on Baltimere punase laewastiku päewakäskude hulgas weel terve rida olemas. —

20. Et sõrgiolud punases sõjaväes tõepoolest halwad on ning sõdurid nälgima peawad ja selle tõttu mittesõnatuulmisi rohkesti ette tuleb, näitab weel järgmine raport, mis 2. 1. 1919 85. kütipolgu 6. roodu ülem teise bataljoni ülemale on saatnud; see käib järgmiselt: „Teise bataljoni ülemale. Raport. Kannan ette, et allpool nimetatud 6. roodu kütid, kes 2. jaanuaril tööde peale, seltsimehe Grigorjewi käsu-tada, määrati — mitmekordse käsu peale waatamata, tööle minemast tõrkusid, oma seadusewastast tegumiihi sellega seletades, et nad nälgas on.“ (Järgnewad 9 punawäelase nimed, kes tööle ei läinud). —

21. Iga wangilangenud punawäelane seletab, et punasesse sõjaväkke sunniviisil mobiliseeritud meestest keegi sõdida ei taha, sellepärast kaswab siis ka wäejooksikute arm iga päewaga. Seda tõendab ka üks dokumnt, mis hiljuti meie kätte on sattunud. Seal annab üks polguülema teada, et tema polgus wäejooksikute arm 303 peale ulatab. Kui nüüd arwesse wõtta, et enamlaste polgud praegu kunagi üle tuhande mehe suured ei ole, siis näeme, et terve kolmas osa polgust wäejooksikud on. — (Järgneb.)

Ajakirjanduse ülewaade.

Maaküsimus ja sõda.

„Sotsialdemokraadi“ juhtkirjanit A. R. kirjutab: „Ei ole wähematti kahtlust, et asutaw kogu kõige esimese asjana ja kõige suurema agarusega just maauuenduse läbiwiimise kallale asub. Kuid seda tähtsam on, et ükski asi asutawat kogu selles suures töös ei takistaks. Me oleme kindlad, et see teadmine meie sõjameeste soontesse uut jõudu ja erkust walab. Nüüd ei tohi ükski üllatus ega ootamatus sõjawäljal meie uut uuendustööd takistama tulla! Senifaua kui meie wabariigil korda ei lähe rahu teha, peab meie wäerind kindel olema, nagu kalju.“

„Kui Wene enamlased 1917. 18. aastal ükskõit misjagustel tingimistel tehtawa „ropu“ (pohabndi) rahu jutustamisega püüdsid sõjast ära tüdimenud pimedate soldatite poolehoidmist wõita, siis on Cesti praegused „wõidule pääsenud parteid“ niisuguse „ropu rahu“ jutustamisest kaugel ära. Wõib kogunihelda, et meie pahempoolsed parteid ja nende poolehoidjad meie wäerinna wankumata kõwadusest kunagi nii elawalt huwitatud ei ole olnud, kui nüüd, kus walimised meile niisuguse asutawa kogu on annud, mis nii suuri lootusi aratab, et meie rahwa kauaegsed igatsused lõpuks ometi teostamist leiawad. Kui siitamaale mõnegi sõjamehe südames wähetewahel kahtluse-uis wõis närida, kas tema wereohwer tõesti ilka demokraatliku Cesti kasuks läheb, aga mitte Balti junkrute wõimu ja waranduste kaitsemiseks, siis on nüüd selge, et junkrute laul meie maal sedatorda lauldud on.“

„Kordame: just nüüd wõib kõige vähem juttu olla „ropust rahust“ ükskõit misjagustel tingimistel. Just nüüd peab igamees tundma, kui suuri wäärtusi meil kaitseada on. Aga meie wahwad sõjamehed wõiwad julged olla, et sotsialistilise enamusega asutaw kogu ka sõja lõpetamise asjus köit ära teeb, mis tema wõib“

mufes seisab ja ära kasutamata ei jäta ühtegi võimalust meie maad furnavast sõjast vabastada.

Sellesama lehe teise juhtkirjaniku J. J. arvates on maaliisimuse otustamisel sõja lõpetamise kohta väga suur mõju. Sõjalisi minna tuntavalt tugewamaks. Meeleolu meie sõjaväes tõusvat, enamlaste meeleolu aga langemat. Parunite maamanduse kaotamisega kaduwat ka terve enamliste sõja mõtte eestlaste silmis. „Punase wäe mehed lööwad kartma, kas nad mitte hiljaks ei jää maasaamisele. Nad saavad walmis olema sõjariistade mahapanemisele, kui nendele võimalus antakse karistamata rahulisele tööle asuda. Seda saab vähemalt kolmweerand Eesti punasest väest tegema. Minult propogandant tuleb hästi energiliselt teha. Ja on täiesti mõeldaw suurt hulka punawäelasi koju lasta ilma Eestile kahju tegemata. Minult agitaatorid ja ninamehed tulewad kodumaalt eemale hoida ehk sõja lõpetuseni interneerida. Wabariigi wastast fihutust ei wõi muudugi lubada. Sellega oleks ka sõja lõpu küsimus peaaegu ära otustatud. Tulewad eestlased frondilt ära, jääb alasti Wene maadewõtmise sõda, mida enamlased mitte endise hooga ajada ei saa. Kommunistid ei wõi lausa wõõra jõuga kellegile enesemäärani kaela ajada. Eestlaste äraruleku korral jookseks suur osa wenelastest ka laiali. Ja siis wõiks rahutegemisega tõsiselt hakata.“

Beame meeles ja jäeme ootama.

Seisukord meie wäerindadel.

Narwa wäerinnal Rossoni jõe piirkonnas Weneküla ja Korosteli külade raioonis oli selle nädala algul pikema waiuse järele wähe elawam. Meie wäeosad awasid minewal pühapäewal Korosteli ja Titinka külade pihta pommipildujate tule. Selle järele tegi waenlane kolmel korral katsed Rossoni jõe kallast mööda meie seisukohtadele „Kuradimäel“ — Weneküla juures — peale tungida, oli aga sunnitud igakord suurte kaotustega taganema.

Samburi maanteel olid kokkupõrkamised maakuulajate wahel ja osalt suurtüki tulewahetus meie batardeide ja waenlase soomusrongi wahel. Wene Põhja korpuje osad ja baltlased püüwad kättemõidetud seisukohtadel idapool Narowa jõe. Nad olid paaril korral tulewahetuses waenlasega, kes endiseid seisukohti tagasi püüab wõita. Rewadine weetõus, läbipeafemata teed ja sood aitawad meie seisukohti siin kindlustada ja lubawad palju vähemate jõududega waenlast meie piiridelt eemale tõrjuda.

Lõuna wäerinnal asuwad meie wäeosad endistel seisupaikadel. Elawam tegewus oli Pihkwa ja osalt Marienburgi liinil.

Pihkwa liinil raudtee ümbruses oli igapäew wastastikure suurtükile wahetus, mille tagajärjel nii meie kui ka waenlase pool mitmes külas tulekahjud tekkiwad. Waenlase soomusrongid olid sunnitud meie suurtükile mõjul Isborski jaamas seisma. Salawäe tegewus oli ainult Pihkwa-Niia kiwitee piirkonnas. Siin tungis waenlane Panikowitzi mõisa ja Aristowo küla liinil mitmel korral meie seisupaikade peale, löödi aga igakord suurte kaotustega tagasi.

Wangide jutu järele seisita Pihkwa all eellinil meie wastas ainult kommunistid, kuna mobiliseeritud Isborski alemi ümbrusesse küladesse referwi olla saadetud. See näitab weel kord, kui suurt rõhku waenlane Pihkwa kaitsemise peale paneb.

Marienburgi sihil oli selle nädala algul elawam tegewus ainult Kulle mõisa — Rõrgefaare küla liinil. Sel liinil on Pihkwa-Niia kiwitee meie võimufes. Waenlane püüab seda oma alla wõtta ja tungis mitmel korral ägedasti peale. Kõik need pealetungimised ei õnnestunud waenlasele ja igakord oli ta sunnitud suurte kaotustega taganema. Riisaroopalise raudtee ümbruses oli waiuse. Selles raioonis on waenlane ennast mitmest punktist ise tagasi tõmmanud ja enese ja meie wahel laia erapooletu tühja riba jätnud.

Teistel sihtidel — läänepool Walt-Marienburgi teed — oli endist wiisi waiuse, ainult mõned maakuulajate kokkupõrkamised ja paiguti suurtükilewahetus elustasid seda wäerinna osa.

Rewadise weetõusu tõttu on ka lõuna-wäerinnal kõik teed liikumiseks peaaegu kõlbmatud, peale Wolmari-Wõnnu sõjatee ja Pihkwa-Niia kiwitee, mispärast, kui mitte termelt, siis osalt, see nädal termel wäerinnal wõrdlemisi waiuselt mööda läks, wäljaarwatud ülewalnimetatud teede piirkonnad.

Üleüldiselt seisukorda wäerindadel hinnates, wõime teda täiesti rahuloldawaks tunnista. Meie püsime kättemõidetud seisukohtadel, waenlase pealetungimised on kõik suurte kaotustega tagasi löödnud, kuna meie kahjud wõrdlemisi väga wäikesed olid.

17. 4. 19.

Kommunistide paradiisist.

Seisukord Petrogradis.

Misugune olukord Petrogradis praegu walitseb. Seda näitab Petrogradi tööliliste ja punawäelaste saadikute nõutogu sunduslik määrus, mis 31. märtsil wälja on antud ja järgmiselt käib:

„Terwe rea faktide najal on selgeks tehtud, et Petrogradis talitab organiseeritud falkfond walgeaartlikki salakuulajaid ja prowokaatorisi. See falkfond kasutab osalt pahempoolseid sotsial-revolutsionääre. Kuid teisest küljest ei ole kahtlust, et pahempoolsete sotsial-revolutsionääride eneste ridades puhaswerd walgeaartlased tegewad on. See falkfond tahtis kahe kuu eest mõned Butilowi tehase töökojad õhku lasta. Tema see oligi, kes 15. märtsil mõned wabrikud seisma tahtis panna. Pahempoolsed sotsial-revolutsionäärid käisid tehaseid mööda ja ahwardasid pommidega neid töölisi, kes neid kuulata ei tahtnud. Pahempoolsed sotsial-revolutsionäärid haawasid Koshdestwensti pargis 12 punawäelast. Ööl wastu 30. märtsi tahtis falkfond salakuulajaid ja prowokaatorisi Petrogradis kaht pea weewarki õhku lasta. Hommikul oli plahwatusi. 14 töölisi ja punakaartilasi said haawata. Ühel kisti mõlemad jalad alt ära, üks haawatutekst on juba surnud. Duneks jäid weewärgid termeks. Walgeaartlased prowokaatorid, pahem- ja parempoolsed sotsial-revolutsionäärid tahtsid linna ilma weeta jätta ja hirmusegadust siinutada, et sel kombel punase Petrogradi wärawaid Soome ja Eesti mõrtsukatele awada.

Seda kõike filmas pidades otustab Petrogradi nõutogu:

- 1) kõik kodanikud, ettemõtete ja asutuste kollektiivid ja komiteed, kellel lõhkepomme ja lõhkeaineid on, peawad need kolme päewa jooksul, selle määruse awaldamise päewast arvates, roodude sõjakomiteedesse ära andma;
- 2) igalüks, kelle juurest peale 1. aprilli 1919 leitakse pomm wõi mõni muu lõhkekuul ja lõhkeaineid, lastakse maha;

3) kõigi wabrikute ja tehaste komiteedele tehakse kõige nende liitmete isikliku wastutuse all kohuseks iga päew tähtsamate wabrikuruumide ülewaatust toime panna ja nende alalist kaitset kõwendada;

4) weewärgid, wassilid, telegraf ja telefon, elektrijaamad, gaasiwabrikud, lastemoona ladud ja toitlusaladud kuulutatakse eraforralise kaitse seisukorras olemateks.

Töölise komiteed ja wabrikute juhatajad kannawad kõige waljumat isiklikku wastutust korrariiklumise eest. Kõik need asutused tulewad igapäew kõige hoolsamini üle waadata. Kõige wäiksem kui kaitse nendes asutustes korraldada tööde täitu seisma panna karistatakse mahalaastamisega. Kaitse korraldus pannakse raiooni-ndukogude peale nende eesistujate isiklikul wastutusel ja rewolutsioonilise kaitse kettkommandanturi peale kommandandi ja tema asemiku isiklikul wastutusel.

Petrogradi ndukogu kutsub kõiki Petrogradi töölisti üles walwust suurendama ja teraselt silmas pidama rahwa waenlasi, kes nähtawasti Prantsuse ja Wene walgetaartlaste käsul taliawad.

Nagu sellest näha, pannakse kommunistlikes Petrogradis wana tsariaegne apparaat „mässuliste“ ülesõffimiseks ja wagakstegeamiseks täielikult täima.

Asjata on Sinowjewil rahutuste põhjusid wäljastpoolt soomlaste, eesilaste ja prantslaste juurest otsida. Need peituvad nende eneste majapidamises.

Segateated.

Mjutine määrus langemud sõdurite lastele hariduse andmise kohta riigi kulul.

1. Eesti wabariigi langemud sõdurite laste kooliraha maksmine käesolewal õpeaastal wõetakse riigi kulule, kui sõduri perekonna warandusline seisukord jeda oma kulul ei luba teha.

Märkus: Sõpuliku oisuse langemud sõdurite lastele hariduse andmise kohta riigi kulul tulewitus teeb Mjutaw Kogu.

2. Palwed koolirahast wabastamiseks tulewad anda kohaliku linna wõi maakonna hoolekande osakonnale. Palwekirjas peab üles antud olema:

a) wäeosa, kus langemud sõdur teenis, kui see palujal teada on, b) koolikäijate laste nimed ja wanadus, d) kooli nimetus, ja e) wõlgu olem kooliraha käesolewal õpeaastal.

Märkus: Palwe amaldamine wõib ka suusõnaline olla, mida hoolekande osakond protokollini näol wastu wõtab.

3. Linna- wõi maakonnawalituse hoolekande osakond waatab palme läbi, mureseb ametlikud tunnistused langemud sõduri surma üle ning tema perekonna koosseisu ja waranduse seisukorra kohta ja saadab togutud andmed ühes palwekirjaga töö- ja hoolekandeministeeriumi hoolekande osakonnale, oma arwamiist palwe täitmise tarwiduse kohta juure lisades.

4. Töö- ja hoolekandeministeeriumi hoolekande osakond teeb asja kohta lõpuliku oisuse ja annab sellest palujale teada.

Koolirahast wabastatavate laste nimekirja saadab hoolekande osakond haridusministeeriumile ja selle ärakirja Mjutisele Walitusele, nende koolirahade kaitmiseks tarwilitu krediiti nõudes.

5. Kui koolirahast wabastamise palwe on jaata-

walt otustatud, paluja aga asja läbiwaatamise jooksul koolivalituse sunnil pidi kooliraha ära maksma, siis antakse äramakstud raha temale pärast tagasi.

6. Palwekirjad ja asjaajamine koolirahast wabastamise asjus on tempelmaksust wabastatud.

Kindral Weher

meie lõuna wäerinna endine ülemjuhataja on 3. Soome diwiisi ülemaks nimetatud. Soomes tuntakse kindral Weherit peaaasjalikult kui Waasa ärawõijat.

Wiulikunstnik Sõrmuse kõne Petrogradi ndukogus.

Wiulikunstnik Sõrmus, kes teatawasti Inglismaalt enamilise kihutusliidu pärast wälja aeti, on Petrogradi ndukogu istumisel kõne pidanud. Enamlaste leht kirjutab selle kohta järgmist:

„Sln. Sõrmus, wiul ja poogen käes, ilmub kõnetooli. Teda wõetakse kätteplakjutamisega wastu. Tema räägib: „Minule walmistab määratud röömu teile edasi anda Inglise tööliste kõige südamlikumat termitust. (Tormiline kätteplagin terme saali poolt.) Selttimehed, Inglise töölistes teawad, misuguses raskes seisukorras on ndukogude Wenemaa ja punane Peterburg, näija piinasid ja waenlaste rõhumist tundes. Nad paluwad, weel natuke kannatada, sest nad wõiwad teile warsti appi tulla. (Walju kätteplagin.) Sõja ajal oli Inglise töölistel wõrdlemisi hea elada, kuid nüüd on sõja tagajärjel palju töötä töölisti tekinud ja need on äärmises puuduses. Tööliste keskel on suur rewolutsiooniline täärimine. Walitus ei taha järele anda, tekkupõrkamised on möödapeasmatud. See kõik wiib ühele poole — rewolutsioonile. Inglise töörahas tõuseb pittamisi üles, kuid kindlalt. On Inglismaal hea tööliste „sõber“ — Lloyd George. Tema tahab kõigest jõust tööliste klassi püüet wabadusele maha suruda, kuid see ei lähe talle forda.

Ma tahan teile weel mõne sõna Soomemaaast lausuda. Mina olin seal kahes wangikojas, Abois ja Wiiburis, ja nägin seal soldatissi, need olid walgetaartlaste wäejooksitud. Neid on seal umbes 10.000. Memad jurustasid mulle walgetaartlaste hirmutegusid. Minule jutustati, et Soomes on walgetaartlaste poolt 32.000 Wene soldait maha tapetud. Ja mina ülen teile, pidage seda meeles, selttimehed töölistes. Mina, selttimehed, olen muusikamees ja tahan teiega kõnelda oma wiinli teeles.

Sln. Sõrmus mängib wiulil „Punast lippu“ ja „Internationaali.“

Misuguste kõnebegga loowad kommunistid enestele meeolelu. Ei ole selle järgi ime, et enamlaste agendid kultuurimaadelt igal pool wälja aetakse.

Rahatööstuse edenemine Wenemaal.

Ndukogude walitus annab järgmist teada:

Wenemaa sotsialistilise föderatiivse ndukogude wabariigi wäljaminekud suurenewad alatafa. On tarwis ikka rohkem ja rohkem rahamärkisiid, ijaarjanis peenema wahetusraha jaoks. Kuid riigipaberite walmistamise ekspeditsioon ei suuda nii suurel määral krediitpiletisi trükkida. Et kiisilusest wälja peasebda, on otustatud uxt sorti raha walmistada, umbes praegu käimas olemate 20 ja 40-rublaliste renteitähtede („ferenskite“) eeskujule. Uus raha antakse wälja Wenemaa sotsialistilise föderatiivse ndukogude wabariigi „maksutähtede“ nime all, 1, 2 ja 3 rublaliste näol. Nad trükiatse üksikute lehtedena, 25 tütti lehe peal. Uute

rahamärtlede proovid pannasse wälja Rahwapanga osafondade kasjade ja rentide kasjade juures ja saadetafse maakondadesse laiali. Petrogradis sünnib uute rahamärtlede wäljaandmine neil päewil. —

Nõukogude rahawabrikute kõrwal töötab weel palju erarahawabrikuid nii siisemaal kui ka wäljamaal. Erwabrikud walmistawad ainult kerenskifi ja muid suuremaid rahafid, sest wäitsemate walmistamine ei tasu end ära. Eraraha-tööstajaid on nõukogude walitus juure konkurentsi pärast taga kiusama hakanud, neid waleraha tegijateks nimetades. Iseäranis palju kerenskifi weetafse Riiafi ja Dünaaburgist sisse. Hiljuti lasti Petrogradis kontr-rewolutsiooni wastu wõitlemise komisjoni otjufst mööda 17 juuti maha, keda kerenskite walmistamises ja fiksewemamises süüdistati.

Wäejoosfikud enamlikes sõjawäes.

Punase sõjawäe päewakäskud kubisewad määrustest wäejoosfikute kohta. Doome neist mõned näitufena:

Päewakäsk

1. kütidiviisi 2. kerge suurtükiväe divisjonile.

§ 1.

Hoolimata minu ja festwalitsufe waljudest määrustest sõjawäest omawoliliselt lahkimise kohta, on andab see pahe ifka enam ja enam hulgalise ifeloomu, sellepärast tuleb see nähtus juba tema alguses ära lämmatada. On tähele pandud, et roodudes päewakäskude lugemise ajal mõnede punawäelaste poolt hüüded kuulduwad: „Mis teie oma päewakäskudega meid asjata hirmutate“ jne. Tähelepanemata jättes päewakäskudes ettenähtud waljuid karistusi wõtab see nähtus wiimafel ajal sõjawäes üleülbse rohkem maad, ifeäranis 56. kütipolgus, mis frondile peab minema.

On kindlaks tehtud, et nende ifitute peale, kes mitu korda patrullide poolt oma wäeosasse tagasi on toodud, harilik disziplinaarkaristus ei mõju, sellepärast loen sarnaseid punawäelasi revolutsiooni wastasteks ja tunnistan, et nende ja walgekaartlaste wahel, kes meie wastu sõdiwad, mingit wahet ei ole.

Räfen:

56. kütipolgu punawäelasi Peeter Nowikow'i ja Aleksander Gulajew'it, kes juba mitu korda polgu frondile mineku eel ära putkasid, maha lasta, kui töörahwa wastafeid.“

Sarnaseid määruseid on palju enamlaste päewakäskudes. Teine sarnane nähtus on ülejooksmine frondil. Oma seisutorra kindlustamiseks ülejooksmise puhul muretsewad mobiliseeritud mehed endile sellekohaseid tunnistusi. Et see nähtawasti dige laialt maad on wõtnud, seda näitab see asjaolu, et ifegi päewakäskudes selle kohta määrused ilnuwad. Meile frondilt saadetud enamlaste päewakäskudest awaldame järgmise kohta:

„On märgatud, et mõned mobiliseerituteft warustawad endid küla, walla ja teiste nõukogude poolt tunnistustega, et nad mitte wabatahtlikult sõjateenistusse pole astunud, waid et neid sunniwiisil on wõetud, ja joossewad siis frondil waenlase poole üle. Wabariigi revolutsiooniline sõjandukogu käseb, et kohalikud ametiafutused niisuguseid tunnistusi milgi tingimisel wälja ei annaks. Afutuste juhatajaid, kes selle määruse

wastu effiwad, niisama ka ifikuid, kelle käes sarnane tunnistus leitafse, mis häbige katab punast sõjawäge, karistafse kõige waljumalt kuni mahalaskmiseni.“

See päewakäsk on wõetud wabariigi revolutsioonilise sõjandukogu määrustest (Nr. 376).

Toimetusele tulnud kirjad.

Austatud „Sõduri“ toimetus.

Palun Teie lugupeetud lehes allpool seiswale wastusele ruumi anda.

„Sõduris“ oli 2. Diviisi ülema ametlik dokument awaldatud, milles muu seas üteldud oli, et mina „Wabariigi wastane“ olla ja et kaks minu wenda meie wastu punases wäes wõitlewat, üks koguni bataljoni komandeerina. Kas mina „wabariigi wastane“ olen, selle üle mina 2. Diviisi ülemaga, digem nendega, kes wiimasele sarnase informatsiooni minu kohta andsid, waidlema ei hakka; ütlen ainult, et mul on au juba 1904 a. saadik fotsiaal-demokratia wähemlaste partei tegew liige olla, kelle esimene poliitiline nõudmine just wabariigi nõudmist ifjaldeb, mille kättesaamise eest wõideldes ma juba sel ajal, kui teised Eesti parteid ainult konstitutsioonilisest monarchiasf unistasid, tuntawalt kannatada sain. Seda olen ma sunnitud ainult neile kirjutama, kellele Eesti wabariigi kättesaamise ajalugu päris tume on. Mis puutub mu tahesse wennasse, siis on siin wiist neid mu wendi mõeldud, kelle kohta möödaläinud suwel „Eesti Päewaleht“ umbes järgmiselt kirjutab: „Wastfeliinas annawad pastor Mohr, wallakirjutaja Simm ühes teiste maaliitlastega kohalifi agaramaid feltskonna tegelafi Saffa okkupatsiooni wõimudele kinniwõtmiseks üles. Aresteeritute kohta karjuwad nad: „Poo risti“. Nii aresteeriti kaks tuntud kohaliste feltside tegelast Oskar ja Paul Masif, kelledele ette pandi nende rendimis käest ära anda, wastafel korral aga ahwardati neid sõjalaagrisse saatmisega. Kui aga Masif'ud wabatahtlikult omast warandusest lahfi ei ütelnud, siis saatsid Saffa wõimud neid Wenemaale, rendimis aga anti sellele samale Simmile.“ Nii siis said kõik rahustatud: ära andja sai oma juudafepalga, saksad aga said sarnase Eesti wabariigi ministri wendadega ümberkäimise näol kah ifeiseiswat Gestit eeskifabjaga riiwata.“ Nii kirjutab „Eesti Päewaleht“ 1918. a. juunikuus. Kui meie nüüd siia juure lifame, et praegu maaliitlane Simm Wõru maakonna ülemaks tõstetud on ja seda mõisat edasi peab, maatamata Maapäewa seaduse peale, mille järgi okkupatsiooni aegsed lepingu murdmised tühjaks tunnistati ja kaks mu wendo, kes ei mõtlegi punases wäes teenida, sest et nad mobilisatsiooni east wäljas on ja suure perekonnaga koormatud, wõimalust ootawad, et oma koha peale Gestisfe tagasi peafeda, siis on arusaadaw, kust poolt 2. Diviisi ülem oma informatsiooni sai.

Wilh. Masif.

Wastutaw toimetaja: kindralstaabi alampolkownik Riinf.

Wäljaandja: Wägede Ülemjuhataja staab.

„SÕDUR“ nr. 1

kaasandega „MEIE WÄERINNA LIIN 19. MÄRTSIL 1919“ on talitusest

otsas.

Uued tellijad wõiwad № 1 kuni edaspidiseni ainult ilma kaasandeta saada. Kaasande-kaart järeltrükkimine on praegu lithografia töörohkuse tõttu wõimata.

„Sõduri“ talitus.

Ligemal ajal ilmub Sõjawäe Topografia jaoskonna väljaandel

Kümnewerstaline

Eestimaa kaart

leht № 1.

Kaart on neljawärwiline. Kaartil on ära tähendatud
kihelkonna-, maakonna- ja keelepiirid.

Ettetellimisi

wõtab vastu

Sõjawäe Topografia Jaoskond

Tallinnas, Pagari uul. № 1.

EESTIMAA KAART

Leht nr. 2 (10 wersia tollis)

— ON ILMUNUD —

Saada raamatukauplustest •• Hind 4 marka

Sõja Topografia Jaoskond
••• Pagari uul. nr. 1 •••